

Landbouwnota

Landbouw in perspectief,
over agrarische bedrijvigheid op terreinen van GLK

Goedgekeurd door de
Raad van Toezicht op
10 februari 2016

Inhoudsopgave

<i>Inleiding</i>	5
<i>Landbouw bij GLK</i>	6
<i>Ontwikkelingen</i>	8
<i>Ons streven</i>	10
<i>Ons beleid</i>	11
<i>Financiën</i>	14
<i>Literatuur</i>	14

Inleiding

Geldersch Landschap & Kasteelen bezit en beheert anno 2016 zo'n 12.000 hectare natuur- en cultuurerfgoed. Circa 2.000 hectare daarvan bestaat uit landbouwgrond. Deze gronden zijn onlosmakelijk onderdeel van onze landgoederen, die zich kenmerken door een afwisseling van bos, natuurterreinen, akkers, graslanden, landschapselementen en historische gebouwen. Vanouds vinden er op onze landgoederen agrarische activiteiten plaats. Deze zijn bepalend voor de identiteit en de kwaliteit van de aanwezige natuur- en cultuurwaarden. Tevens zorgen ze voor een belangrijke bron van inkomsten. Landbouw is daarmee een onlosmakelijk onderdeel van de ensembles die wij beheren. Bij dat beheer staat de ensemblebenadering centraal. Dit wil zeggen dat natuur- en cultuurerfgoed, huis, erf en goed in onderlinge samenhang worden beheerd. Reden genoeg om vast te stellen hoe wij bij GLK in het licht van onze doelstellingen omgaan met landbouw op onze terreinen.

De laatst vigerende landbouwnota stamt uit 2006 en is gezien een aantal ontwikkelingen aan actualisatie toe. Het voorliggende document beschrijft de situatie anno 2016 en vervangt de nota uit 2006. We blikken terug, beschrijven relevante ontwikkelingen en kijken vooruit. De nota is kader stellend en bedoeld om richting te geven aan ons handelen. Er zijn een aantal strategische keuzes benoemd. Afwegingen op perceelniveau worden in deze nota niet gemaakt. Dat gebeurt in de beheervisies en naar aanleiding van beheerevaluaties, welke periodiek per terrein of cluster van terreinen worden uitgevoerd.

De nota bestrijkt niet een vooraf vastgestelde periode. De houdbaarheid hangt mede af van een aantal externe ontwikkelingen, waarvan we de impact op dit moment nog niet volledig overzien. Relevante ontwikkelingen worden dan ook te allen tijde nauwgezet gevolgd.

Dit document sluit aan bij onze nieuwe meerjarenvisie 2016-2025 "Samen zorgen voor de toekomst van Mooi Gelderland". De uitdaging voor de komende jaren is, om met teruglopende overheidssubsidies, de kwaliteit van ons bezit in stand te houden. We zullen het draagvlak en de betrokkenheid van de omgeving nog meer moeten benutten en vergroten. Tegelijkertijd zetten we er op in om meer inkomsten uit de exploitatie te genereren, al dan niet in samenwerking met anderen. Belangrijk is daarbij, dat de kwaliteit van het natuur- en cultuurerfgoed niet worden geschaad. Deze landbouwnota heeft verder raakvlakken met nota ingebruikgeving opstellen en de nota verwerving en vervreemding, welke respectievelijk in 2009 en 2012 zijn vastgesteld.

In het voorliggende document definiëren we het begrip landbouw en plaatsen het in het perspectief van het beheer van natuur- en cultuurerfgoed. We geven daarbij onze visie op de rol en functie van agrarische bedrijvigheid bij het beheer en de instandhouding van onze ensembles. We beschrijven de huidige situatie en de trends welke waarneembaar zijn. We gaan in op een aantal interne en externe ontwikkelingen, die bepalend zijn voor de toekomst van de landbouw bij GLK. We geven aan wat ons streven is en formuleren vervolgens ons beleid. De nota eindigt met een korte financiële paragraaf.

Landbouw bij GLK

Strikt genomen wordt landbouw gedefinieerd als het cultiveren van land voor het voortbrengen van voedsel en andere nuttige producten. In die zin heeft GLK geen landbouwdoelstelling; GLK is er niet op gericht om voedsel te produceren. Wel heeft de stichting als doel om kleinschalige oude cultuurlandschappen, ensembles van natuur en cultuur in stand te houden. Agrarische activiteit of afgeleid agrarisch gebruik is in die gebieden bepalend voor de biodiversiteit, de fysieke kenmerken en de beleving. Grondgebonden landbouw draagt bij uitstek bij aan het beheer van de kwaliteiten van ons bezit: de samenhang tussen natuur- en cultuurwaarden, rust, ruimte, de afwisseling van open- en beslotenheid en de recreatieve betekenis.

Nu schaalvergroting in de landbouw in het algemeen zorgt voor verlies van natuur en landschapswaarden neemt het belang van onze oude, kleinschalige boeren landschappen toe. Van belang is het feit dat grondgebonden landbouw hoort bij de eeuwenlange traditie van landgoederenbeheer. Agrarische bedrijvigheid vormt één van de economische dragers voor de instandhouding van onze landgoederen. De inkomsten die GLK uit pacht genereert komen geheel ten goede aan het beheer en het herstel van ons natuur- en cultuurerfgoed. Landbouw is dus naast een onlosmakelijk onderdeel van onze ensembles ook een middel om de doelstellingen te realiseren.

De meeste gronden van GLK kennen een natuurdoelstelling. In bepaalde gevallen zijn deze gronden, afhankelijk van het type natuur, onder voorwaarden in gebruik gegeven bij agrariërs. We spreken dan van natuurgronden met een afgeleid agrarisch gebruik. Het gaat om een kleine 500 hectare welke op deze manier worden beheerd. De natuurdoelen zijn hier leidend; agrarisch gebruik is dan een middel om de doelen op en rond de betreffende percelen te realiseren.

Type bedrijven

Anno 2016 zijn 26 hoevepachters actief op onze landgoederen. Zij pachten hoeves en grond van GLK, maar hebben soms daarbuiten grond in eigendom, dan wel via pacht in gebruik. Naast hoevepachters hebben enkele tientallen agrariërs losse grond in pacht, al dan niet via los land of liberale pacht. De agrariërs welke grond pachten van GLK hebben veelal een (biologisch) melkveebedrijf. Een enkele agrariër heeft een akkerbouwbedrijf als nevenactiviteit. Meestal betreft het gezinsbedrijven die inkomsten genereren uit verschillende activiteiten. Daartoe behoren zaken als zorg en natuurbeheer, maar ook werk aan huis of buiten de deur. Een deel van de pachters haalt zijn of haar primaire inkomsten niet meer uit de landbouw. Ook zijn er pachters welke het hoofdbestanddeel van hun bedrijf elders hebben. Op onze landgoederen vestigen zij dan hun jongvee.

Vormen van ingebruikgeving

Landbouwgronden van GLK zijn voor een groot deel, met de bijbehorende hoeses in regulier verpachte staat in eigendom verkregen. Het gaat anno 2016 om circa 1.000 hectare. Pachters voeren hier hun bedrijf binnen de algemeen geldende wet- en regelgeving. GLK heeft hier vrijwel geen zeggenschap over het gebruik van de grond. Het kan voorkomen dat op een deel van deze percelen een vorm van agrarisch natuurbeheer plaatsvindt. Dit vindt dan plaats op initiatief van de pachter. Naar schatting gaat het om enkele tientallen hectares.

Circa 1.500 hectare grond is in liberale pacht, dan wel huur, uitgegeven. Hiertoe behoort ook circa 500 hectare natuurgrond waarop een afgeleid agrarisch gebruik plaatsvindt. Bij liberaal verpachte gronden heeft GLK wel zeggenschap over het gebruik. Zo kunnen er voorwaarden worden gesteld aan het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen en het tijdstip van maaien, dan wel begrazen. De voorwaarden hangen samen met de natuur- en landschapsdoelstellingen die ter plekke worden nagestreefd en de daarmee samenhangende voorschriften welke vanuit subsidieregelingen worden gesteld. De onderstaande tabel geeft inzicht in de vormen van ingebruikgeving door de jaren heen:

Vorm van ingebruikgeving (landbouwgrond + natuurgrond in gebruik gegeven)	Aantal gebruikers			Oppervlakte		
	1999	2006	2016	1999	2006	2016
<u>Niet regulier:</u>						
Eenmalige pacht	32	137	0	254	890	0
Geliberaliseerde pacht			148			1.421*
Huur grasland	122	84	74	103	75	78
Om niet			15			4
Totaal:	154	221	237	357	965	1.503
<u>Regulier:</u>						
Pacht boerderij	41	30	26	686	603	664
Pacht los land	109	84	72	402	337	322
Pachtbeheer los land	11	8	5	48	43	37
Totaal:	161	122	103	1.136	983	1.023
TOTAAL	315	343	340	1.493	1.948	2.526

Tabel 1: In gebruikgeving door de jaren heen. *inclusief 500 ha natuurgrond

Op grond van de bovenstaande tabel kunnen een aantal conclusies worden getrokken:

- Het areaal geliberaliseerde pacht (voorheen eenmalige pacht) is in 16 jaar tijd met zo'n 1.100 ha gestegen. Dit hangt voor een groot deel samen met bezitsuitbreiding, maar ook met het feit dat gronden, die GLK voorheen in eigen beheer had, in liberale pacht zijn uitgegeven. Ook komt het voor dat gronden, welke vrij kwamen van reguliere pacht, in liberale pacht zijn uitgegeven;
- Het aandeel reguliere pacht laat een dalende trend zien. Het aantal pachtboerderijen is in de periode 1999-2016 gedaald van 41 naar 26. Als gevolg van bezitsuitbreiding, waartoe ook regulier verpachte hoeses behoorden, is de daling sterker dan op het eerste gezicht zou worden gedacht.

Ontwikkelingen

Algemeen kunnen in aanvulling op het voorgaande hoofdstuk een aantal ontwikkelingen worden genoemd welke van invloed (kunnen) zijn op de landbouw bij GLK.

Wet- en regelgeving

Allereerst de wet- en regelgeving, welke aan verandering onderhevig is. Het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) heeft per 2015 een aantal wijzigingen ondergaan. Bedrijfs-toeslagen, gebaseerd op historische productie en premies verdwijnen en daarvoor in de plaats komen er voor elke hectare gelijke betalingsrechten. Dit heeft gevolgen voor inkomens van de pachters en de grondprijzen. Het GLB stelt verder eisen aan het gebruik van blijvend grasland binnen aangewezen Natura2000-gebieden. Voor deze terreinen geldt een ploegverbod. Zij mogen niet worden omgezet in bouwland. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering. Vergroeningseisen die worden gesteld hebben voorsnog weinig betekenis.

Per 2014 is er nieuwe mestwetgeving van kracht geworden. Veehouderijbedrijven zijn verplicht om een deel van hun mestoverschotten te verwerken. Daarnaast is per 2015 het systeem van melkquota afgeschaft. Dit laatste heeft ertoe geleid dat veel bedrijven hun veestapel (willen) uitbreiden. Als reactie op ongebreidelde groei zal naar verwachting een systeem van fosfaat-rechten worden geïntroduceerd. Voorlopig is de consequentie van beide ontwikkelingen dat de vraag naar landbouwgrond stijgt.

Ook de pachtwetgeving is aan verandering onderhevig. Per 1 september 2007, net na vaststelling van de vorige landbouwnota, hebben enkele wijzigingen in de pachtwetgeving plaatsgevonden:

- Het voorkeursrecht van koop is vervallen voor reguliere pachters indien de verpachter het pachtobject verkoopt aan een zogenaamde 'veilige' verpachter. Dat wil zeggen, een verpachter die de grond niet voor eigen gebruik opeist, en die de geldende pachtvoorwaarden respecteert;
- Er is alleen sprake van pacht en dus de bijbehorende rechtsbescherming voor de pachter bij bedrijfsmatige landbouw;
- Het bereiken van de leeftijd van 65 jaar is geen beëindigingsgrond meer;
- Eenmalige pacht is vervangen door geliberaliseerde pacht.

Sinds de wetwijziging heeft GLK veel landbouwgrond in liberale pacht uitgegeven. Deze vorm van pacht geeft verpachters de mogelijkheid om voorwaarden te stellen aan het gebruik van de grond. Het biedt pachters echter nauwelijks bescherming. Dit in tegenstelling tot reguliere pacht, welke juist de verpachter nauwelijks zeggenschap over het gebruik van het gepachte geeft. Op dit moment worden er opnieuw wijzigingen in het pachtrecht voorbereid. Deze wijzigingen kunnen ingrijpende gevolgen hebben voor zowel GLK als haar pachters.

Enkele pachters voeren een vorm van agrarisch natuurbeheer. Het aantal gebieden waar agrarisch natuurbeheer van overheidswege wordt gesubsidieerd is en wordt sterk ingeperkt en agrariërs kunnen enkel nog subsidie ontvangen wanneer zij zich aansluiten bij een collectief. Dit kan gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering. Pachters zijn vrij de grond weer in regulier agrarisch gebruik te nemen, hetgeen negatieve gevolgen heeft voor de aanwezige natuur- en landschapskwaliteiten.

Schaalvergroting en intensivering

Landelijk zien we in de landbouw een trend van schaalvergroting en intensivering. Deze schaalvergroting zet verder door, mede onder invloed van het GLB, het opheffen van de melkquota en de mestwetgeving, maar ook als gevolg van de wereldwijde groeiende vraag naar landbouwproducten. Hierdoor stijgt de vraag naar grond. Agrariërs hebben voor hun bedrijfsontwikkeling steeds meer kapitaal nodig. Dat kapitaal is moeilijk(er) te verkrijgen. Banken willen wel investeren in stallen, maar niet in de aankoop van grond. Om die reden is het voor veel bedrijven aantrekkelijk om door middel van pacht in grond te groeien. Een gevolg van schaalvergroting is ook dat echte agrarische gezinsbedrijven in aantal afneemt. Bedrijven gaan zich specialiseren en het beeld van koeien in de wei verdwijnt.

Consequentie is dat het landbouwgebied steeds meer industrieel wordt ingericht. De biodiversiteit loopt in deze gebieden verder terug. Ongebruikte overhoekjes, die goed zijn voor de natuur, zijn nauwelijks nog te vinden. Het verschil tussen natuurgebieden enerzijds en landbouwgebieden anderzijds wordt daardoor eviderter. Het lijkt er zelfs op dat de biodiversiteit in de sterk verstedelijkte omgeving die van het agrarisch gebied overtreft. Dit betekent dat het belang van onze landgoederen en natuurterreinen voor de instandhouding van de soortenrijkdom groter wordt.

Consument

Consumenten worden steeds kritischer en willen graag weten waar hun voedsel vandaan komt. Er worden hogere eisen gesteld aan dierenwelzijn. Dit uit zich onder andere in initiatieven als 'adopteer een kip' en 'samen een koe kopen' en het toegenomen aantal biologische producten dat wordt gekocht. We zien ook van overheidswege een trend van verduurzaming. Overheidsbeleid is gericht op het behoud van bodemvruchtbaarheid, het tegengaan van vervuiling en overbemesting, van ammoniak- en geuruitstoot. Dierenwelzijn en gezondheid staan steeds hoger op de agenda. Deze ontwikkelingen zijn zondermeer positief in het licht van onze doelstellingen.

Multifunctionele landbouw

Hoewel het overgrote deel van de agrarische bedrijven zich richt op de wereldmarkt zien we een nichemarkt ontstaan van multifunctionele, ofwel verbrede landbouw. Het zijn bedrijven die zich meer regionaal oriënteren. Deze agrariërs starten vaak met een tweede bedrijfstak naast landbouw, bijvoorbeeld op het gebied van recreatie, zorg, natuurbeheer, de verkoop van streekproducten in boerderijwinkels, horeca en de teelt van alternatieve gewassen of bio-energie.

Situatie bij GLK

De hiervoor geschetste ontwikkeling van schaalvergroting is ook bij GLK waarneembaar. De meeste bedrijven binnen onze ensembles van natuur en cultuurerfgoed streven schaalvergroting na. Zoals te zien in tabel 1 daalt het aantal pachtbedrijven en neemt de bedrijfsomvang van blijvende bedrijven toe. GLK heeft zittende hoevepachters gefaciliteerd door vrijgekomen landbouwgrond bij voorkeur aan hen toe te delen. Vrijgekomen bebouwing heeft in de meeste gevallen een woonfunctie gekregen.

Het aantal hoevepachters dat de afgelopen jaren is gestopt is wel achtergebleven bij de verwachting. Dit hangt samen met het feit dat gering wordt geïnvesteerd en ook inkomsten worden genereerd uit nevenactiviteiten, dan wel aanvullend werk. We zien het aantal multifunctionele bedrijven dan ook groeien. Het hoofdkomen wordt niet altijd meer uit landbouw gegenereerd.

Ons streven

Ons streven is om landbouwactiviteiten op onze landgoederen te behouden. Landbouw is namelijk een onlosmakelijk onderdeel van onze bezittingen. Zonder landbouw, zouden onze ensembles niet compleet zijn. Agrarische bedrijvigheid is bovendien een bewezen middel om de doelstellingen te realiseren. Met andere woorden: landbouw en agrarische bedrijvigheid horen bij GLK. We staan daarbij een grondgebonden en duurzame landbouw voor. Dat wil zeggen dat de gronden met een (afgeleid) agrarisch gebruik ecologisch en bodemkundig verantwoord worden beheerd, dat het landschap en de natuur worden gerespecteerd, er aandacht is voor dierenwelzijn, maar ook voor de recreant die het landschap beleeft. We zien graag dat het beeld van koeien in de wei behouden blijft en dat onze pachters een rol spelen bij het beheer van landschap en natuur. We stimuleren ontwikkelingen die bijdragen aan het vergroten van de natuur-, landschaps- en cultuurhistorische waarden. Ook zullen wij ons inzetten voor, dan wel medewerking verlenen aan, het aanbrengen van beplantingen op erven en landbouwgronden waar zich de mogelijkheden voordoen.

Ons beleid

Voor we ingegaan op ons beleid, is het goed te realiseren dat GLK maar beperkt sturing kan geven aan de (ontwikkeling of beëindiging van de) agrarische bedrijfsvoering van de reguliere pachters. Toch heeft het een meerwaarde om ook voor regulier verpachte eigendommen beleid te formuleren. Daarmee wordt immers sturing gegeven aan ontwikkelingen op het moment dat de omstandigheden ergens wijzigen, bijvoorbeeld omdat een pachter stopt of wijzigingen wenst aan te brengen in zijn of haar bedrijfsvoering.

Hieronder volgen **drie beleidsrichtlijnen** voor de komende jaren:

1. Het is aan de boer om te ondernemen

Zoals gezegd streven we naar het behoud van landbouwactiviteiten op onze landgoederen. Wij verwachten van onze pachters dat zij ondernemend zijn en zelf investeren in de duurzame ontwikkeling van hun bedrijf. De landbouw- en eventuele nevenactiviteiten die zij ontplooiën moeten inpasbaar zijn in het kleinschalige landschap van onze landgoederen.

2. Grondgebondenheid als streven

We hanteren bij ontwikkelingen geen maximum voor de bedrijfsgrootte. Ons streven naar grondgebonden landbouw vormt een belangrijk criterium bij de afweging of een ontwikkeling wel of niet wordt toegestaan. Ontwikkelingen moeten inpasbaar zijn in het veelal fijnmazige landschap met hoge natuurwaarden. Een ontwikkeling mag er niet toe leiden dat de natuur-, landschaps- en cultuurhistorische waarden en de belevingswaarden worden geschaad. Zij moeten bij voorkeur worden versterkt.

3. Ruimte voor verbreding

Ruimte voor schaalvergroting is er vrijwel niet op onze landgoederen. Intensivering en een sterke focus op groei ten behoeve van de wereldmarkt past dan ook niet binnen onze landgoederen. Bedrijven die in contact staan met hun omgeving en die meer stedelijk en regionaal zijn georiënteerd, hebben meer toekomst bij GLK. Het zijn de zogenaamde multifunctionele of verbrede gezinsbedrijven die we willen faciliteren. In dat verband hebben we geen bezwaar tegen het ontwikkelen van passende nevenactiviteiten, zoals op het gebied van zorg, kinderopvang, recreatie, natuurbeheer en verkoop aan huis. Het zijn deze ondernemers waarmee we bij voorkeur willen samenwerken. Die samenwerking biedt ook kansen om publiek te betrekken en zo de waardering en het bewustzijn van hun leefomgeving te vergroten.

Pachters die hun bedrijfsvoering willen verbreden of wijzigen en hiervoor toestemming nodig hebben van GLK, dienen een bedrijfsplan te presenteren met een visie op de toekomst van hun bedrijf. Om toestemming te krijgen moet het plan aantonen dat:

- Het bedrijf levensvatbaar is;
- In de bedrijfsvoering rekening wordt gehouden met de omgeving, in het bijzonder de natuur-, landschappelijke en cultuurhistorische waarden. De aanwezige waarden mogen in elk geval niet worden geschaad.

Toedeling van pachtobjecten

Het bovenstaande gaat ook op voor potentiële pachters, welke vrijgekomen regulier verpachte hoeses en percelen in gebruik willen nemen. Wanneer meerdere gegadigden een plan hebben wat aan de beleidsrichtlijnen voldoet, wordt grond bij voorkeur uitgegeven aan reeds zittende pachters.

Wanneer een vrijgekomen hoeve en de bijbehorende grond niet kan worden aangemerkt als toekomstbedrijf zullen gronden en gebouwen worden gescheiden. De grond wordt in dat geval toebedeeld aan een andere pachter en het gebouw zal een maatschappelijke, veelal woonfunctie krijgen.

Prijsstelling van pachtobjecten

Objecten worden in principe tegen marktconforme prijs in pacht uitgegeven. Daarbij wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van landschapselementen en de natuurlijke omstandigheden. Gronden worden niet openbaar aanbesteed, maar er vinden wel met meerdere, veelal lokale partijen gesprekken plaats. Eigenaarslasten worden, voor zover het Pachtprizenbesluit dat toelaat, doorberekend aan de pachter. Van eventuele pachtprijsreductie kan enkel sprake zijn in zeer uitzonderlijke omstandigheden en enkel wanneer deze tijdelijk van aard zijn. Liberale pachtcontracten worden opgemaakt aan de hand van een checklist, welke als verlengstuk van deze nota zal worden opgesteld.

Rol voor agrariërs bij het beheer van natuur en landschapselementen

Teneinde het beheer doelmatig uit te voeren en pachters de gelegenheid te geven om neveninkomsten te genereren, geven we natuurpercelen en landschapselementen waar mogelijk, en onder de juiste voorwaarden, in beheer bij agrariërs. Nieuwe pachters krijgen een proeftijd van een jaar, waarna voor een langere periode een overeenkomst kan worden gesloten.

Omvorming van landbouw naar natuur

In principe worden gronden die vrij komen van pacht weer opnieuw in pacht uitgegeven. In bepaalde situaties kan na beëindiging van reguliere pacht of afloop van liberale pacht omvorming van landbouw naar natuur aan de orde zijn. Zo zullen gronden met een natuurpotentie, die verworven zijn ten behoeve van een natuurdoelstelling, worden omgevormd. In andere gevallen moet een duidelijke inhoudelijke meerwaarde worden aangetoond evenals de financiële haalbaarheid. Dit laatste wordt onder meer bepaald door het al dan niet gebruik kunnen maken van subsidieregelingen.

Waar wijzigingen in de regeling van het agrarisch natuurbeheer gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering van de betreffende agrariërs op onze landgoederen, zal naar maatwerkoplossingen worden gezocht. Wanneer bijzondere natuurwaarden aanwezig zijn, wordt gestreefd nadere pachtafspraken te maken gericht op het behoud van de natuurwaarden. Ook kan, wanneer daar overeenstemming over wordt bereikt, en het financieel mogelijk is, worden gekozen voor omvorming van landbouw naar natuur. In dat geval zal een beroep worden gedaan op daarvoor bestemde subsidieregelingen.

Inzet van zeldzame oude veerassen

Historische landbouwrasen zijn onderdeel van ons erfgoed en vormen een uitstekend middel voor het beheer. Zo beheren we onze heide op de Loenermark met een eigen kudde Veluwe heideschappen. We zetten ons verder in voor het behoud van het brandrode rund en heiderund. Via een gericht en geslaagd fokprogramma is het brandrode rund veiliggesteld en weer algemener in Nederland aanwezig. Na een periode van eigen beheer zijn de brandrode runderen in bruikleen gegeven bij enkele pachtboeren. Deze constructie zal de komende jaren worden voortgezet.

Het heiderund begeeft zich nog in de kwetsbare zone, maar heeft potentie om op termijn in Nederland een substantiële bijdrage te leveren aan het efficiënt en effectief beheer van heideterreinen. Om die reden wordt voorlopig gestreefd naar het behoud van één fokgroep op het Wekeromse Zand. Overige dieren worden verkocht en ondergebracht bij collega-beheerders. In samenwerking met de Stichting Zeldzame Huisdieren zal worden gestreefd naar de oprichting van een Stichting Het Heiderund. Deze stichting moet zich gaan bezighouden met het voortbestaan van het ras en alle logistieke en organisatorische aspecten die er bij horen.

Productontwikkeling

De afgelopen jaren heeft GLK ervaring opgedaan met productontwikkeling. We zullen op kleine schaal vlees van overtollige koeien en boomgaardproducten blijven verkopen in de kasteelwinkels en aan de donateurs. Op landgoed Mariëndaal bieden we ondernemers gelegenheid om druiven te telen, ter ontwikkeling van hoogwaardige, biologische wijn. We dagen restauranthouders uit om de bijproducten uit ons beheer te gebruiken.

Financiën

De pachtinkomsten welke GLK genereert, bedragen anno 2016 zo'n 1,1 miljoen euro op jaarbasis. De totale exploitatielast voor de instandhouding en het beheer van ons natuur- en cultuurerfgoed bedraagt ongeveer 20 miljoen euro per jaar. Ons beleid is er op gericht dat agrarische bedrijvigheid een belangrijke bron van inkomsten blijft ter gedeeltelijke dekking van de exploitatielast.

Literatuur

Pacht, regels en prijzen 2014. Duurzaam, Agrarisch, Innovatief en Internationaal ondernemen, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Prof. Mr. D.W. Bruil, Evaluatie pachtregelgeving, Instituut voor Agrarisch Recht Wageningen, maart 2014.

Bronnen voor foto's:

Eline Verwoerd blz. 6

Nico van Haastrecht blz. 13

postbus 7005, 6801 HA Arnhem
Zypendaalseweg 44, Arnhem
telefoon: (026) 355 25 55
fax: (026) 445 20 80

